

КЕНЕТ ЗИБЕЛ

Харитативна делатност америчких цркава

Сваком хришћанину треба да је јасно да харитативна функција припада суштини рада Цркве. Због тога је од суштинске важности да свака црква пронађе начине активности преко којих може да одговарајуће и ефикасно служи свету.

Црква мора да буде служећа Црква, јер је она тело Христово, што значи да она треба да настави рад Исуса Христа. У свету она треба да настави исти посао који је Исус Христос вршио у њему. А његов је посао био, најпростије речено, да служи највећим потребама свих људи. 27

Знамо да је Христос понекад морао да чини и нешто више од задовољавања само духовних потреба људи, или бар каткад је морао да чини и нешто друго. Сусретао је људе који су патили од очигледних физичких и психичких проблема, често веома специфичних, тако да њихове духовне потребе нису могле бити задовољене пре него што би биле задовољене њихове физичке потребе. Због тога им је Христос нудио пре свега и своју помоћ као физички лекар, а уз то био им је и саветник у решавању њихових психичких проблема, да би их на тај начин припремио да приме важнији дар који ће им он најзад пружити ради њихове користи, управо, ближи додир са Богом. Тако је Христос постао познат својим савременицима као човек који је давао вид слепима, ход парализованим, а усамљеницима да пронађу нови смисао у животу.

У једној од својих најпознатијих прича Христос говори о усамљеном путнику који је био премлаћен и опљачкан на путу из Јерусалима у Јерихон. Ни свештеник ни Левит, који су били преставници једне религиозне институције са њеним назовимо их традиционалним духовним активностима, нису помогли овом човеку у невољи. Они се окрећу на другу страну да би га заобишли. Али трећи странац који туда наилази, човек из презреног народа Самарије, пружа харитативну помоћ премлаћеној жртви, налази ко ће се за овог човека старати и плаћа за његово лечење. Христос тврди на је овај Самарићанин заиста ближњи човеку, јер му помаже у невољи; то је хришћански однос, чак и ако он није директно везан за религиозну институцију.

Ако ми у Цркви желимо да будемо верни своме Господару и Господу, онда смо дужни да обављамо врсту службе коју је Христос илустровао у овој причи о добром Самарићанину. Ми који смо у Цркви позвани смо да следимо дело Христово, да дајемо свој прилог служењу човековим телесним потребама које се јављају пре његових духовних потреба, или у исто време са њима, а које Црква задовољава преко својих традиционалних активности: богослужења, исповести и молитве. Црква као тело Христово мора увек да буде спремна, као што је сам Христос био, да задовољи разне врсте потреба у свету, да би свет боље припремила да прими највећу духовну помоћ коју свима људима пружа откривење самога Бога у Исусу Христу.

Када ми у Цркви занемарујемо овај елемент служења, ову харитативну одговорност, ово старање за друге, онда одузимамо нешто од Цркве што је од

њеног суштинског карактера! У том случају Цркву затварамо у њу саму, она постаје статична, и преокупирана неважним проблемима око њеног спољњег одржавања, а при чему губи перспективу задатка који јој је Бог поставио у односу према свету као целини. При чему, оно што је најважније од свега, Цркви којој недостаје овај елемент харитативног служења, старање за благо стање света, она тада није у стању да тачно и представи природу Бога, чије је примарно својство његово далекосежно старање за људско благостање. Ово је подједнако истинито како за локалне парохије тако и националне црквене организације. Јер и локалне парохије и националне цркве могу да сматрају да су сувише мале или сувише слабе или сувише безначајне да би нешто од значаја могле да допринесу благостању свога друштва; ми који смо унутар ових тела и који смо одговорни за њихов рад можемо сматрати да су њихови извори сувише мали, сувише ограничени, да би нешто другима могли дати, тако да почињемо да се уверавамо да све што можемо учинити јесте да урадимо само нешто за њихово одржавање, да сачувамо идентитет ових тела и програм рада. Ми у Цркви лако долазимо до уверења да је наша прва одговорност у старању за свој сопствени црквени живот и традицију и да је служење свету нешто споредно, елемент који није од битног значаја, необавезан, о којем можемо одлучивати према приликама или датој ситуацији.

Чињеница је, међутим, да ако ми у Цркви занемарујемо своју харитативну службу, ако се концентришемо само око њеног сопственог опстанка, неизбежно тим путем подривамо суштинске циљеве њеног сопственог живота. Концентрација на њен самоопстанак у ствари не чува оно што је најбоље у њеном животу, јер тим путем не може се изразити у Цркви природа Бога коме она служи. Бог је открио себе човеку кроз дела пониженог служења људским највећим потребама, а ми у Цркви не можемо сазнати тачно Бога, докле год занемарујемо свој задатак служења, без обзира колико је стварно важан и задатак наше концентрације на унутрашње послове Цркве.

У својој земљи стекао сам искуство кроз рад ове две врсте парохија; у оној која се првенствено стара да служи својој заједници, без обзира на жртве које би она у томе морала да поднесе, и у другој врсти парохије која је толико заинтересована за свој структурални опстанак да сама себе убеђује да нема извора из којих би дала помоћ другима. Видео сам да ова друга врста парохије Цркве, која је управљена само на себе, није у стању ни да постигне тај свој циљ самоодржања, јер у самој чињеници што занемарују своју службу другима, она престаје да буде део праве Цркве, престаје да изражава природу Бога којег проповеда, тако да на тај начин коначно подрива свој унутрашњи живот који она упорно жели да сачува. С друге стране, у једном парадоксу, парохија, чак ако су њени извори врло мали, која одлучује да да предност харитативној служби свом друштву, налази кроз овај акт служења ојачавање свога унутрашњег живота, тачно због тога што у овој служби она на најбоље могућ начин илуструје природу Бога, и кроз ову врсту служења доводи људе најефикасније да траже општење са Богом, што је коначно циљ службе свих црквених активности.

На овај начин црквени живот сам по себи илуструје вечну истинитост Христових речи: „Ко год жели да сачува свој живот изгубиће га; ко год изгуби свој живот ради мене, сачуваће га“. Парохија као део Цркве која се првенствено стара да сачува своја средства губи чак и оно што има, зато што подрива своје схватање Божијих намера. Али парохија која се првенствено стара око употребе својих средстава ради служења друштву у исто време налази да и јача и учвршћује свој сопствени живот, јер у овом служењу она помаже људима да схвате у чему је права истина Божје природе. Употребимо Христов израз, изгубимо нешто од себе — то је начин употребе средстава за служење; али ако нешто изгубимо на овај начин, сачуван је дубљи смисао живота, управо налазимо да доживљавамо истинско општење са Богом, а Црква испуњава ону улогу коју јој је Бог поставио.

Због тога што је харитативна делатност од толике суштинске важности за живот свих цркава, осврнућу се на неке од начина на које цркве у земљи из које ја долазим настоје да изврше своју службу служења. Ово што ћу рећи свакако нису једини начини на које се изражава наша хришћанска брига у служењу, и шта више нису безусловно најбољи начини. Неки су заједнички животу свих цркава, ви ћете их лако препознати, и неће вам бити нови. Само неки од ових облика или начина служења прилагођени су локалним приликама у мојој земљи, а ви се можете сетити оних начина служења који најбоље одговарају условима у вашој ситуацији. У сваком случају, посебни начини служења или обим плана служења није од толике важности колико чињеница

намене и одлучности да је Црква кроз наш рад она која служи, а што даље значи да буде Црква која у свом сопственом животу тачно изражава природу Бога којег она проповеда.

Наравно, појединачне потребе које црквена харитативна служба треба да задовољи разликују се не само у разним земљама већ и од места до места. Јер свако живи у својој посебној ситуацији и има своје посебне потребе. Црква врши своју улогу харитативне службе на тај начин што помаже сваком појединцу, у макаквој се ситуацији он нашао, да задовољи те своје најдубље личне потребе.

Црква је на јединствен начин оспособљена и опремљена средствима да може да предузме своју улогу харитативног служења увек како го ситуација захтева. Црква је једна кроз цео свет, и због тога зна да је њена мисија и њен циљ свуда исти и један; али Црква је такође присутна и у свакој локалној заједници у пуном смислу према месним условима парохије. Свака парохија мора да служи својој заједници на начин који је најбоље прилагођен околностима живота у њој. Због тога се рад у једној парохији може разликовати од рада у другој. Али ова разлика је у контексту оног основног јединства које све цркве имају у заједничком вршењу целокупне црквене мисије сведочења о Богу служењем свету.

I

Због тога што једна парохија чини и основну јединицу црквеног живота уопште, а и централно је тело служења у Цркви, почећемо наш разговор са освртом на харитативни рад цркава у Америци како се обавља у једној месној парохији. Чиста харитативна делатност не може се организовати на националном нивоу независно од месне парохије.

Заиста, најелементарнији облици служења у црквеном животу уопште природно да настају из оних личних односа које се развијају међу члановима једне парохије. Ту је сваки члан вољан да помогне другом у његовим потребама. Али исто тако и изван граница своје парохије њени чланови заједно траже начин како да помогну својој заједници као целини.

У хитним случајевима, пре свега појединци помажу једни друге у новцу, радом, материјалним добрима, што је год могуће брже и великодушније, а из хуманих разлога које не морају нужно да буду везани за Цркву. У многим америчким местима црква заиста настоји да постане центар ове врсте помоћи онима који су у невољи. Некад, не увек, парохијски одбор може донети одлуку да новчано помогне неког који се налази у невољи.

Има међутим, и озбиљних проблема од чисто физичких који људе дубље муче, ми их називамо психолошким. Ти су случајеви све чешћи у савременом напетом, модерно урбанизованом, техничком друштву. Појединци осећају све већи притисак на своје животе; њихова технолошка остварења делују на њих да они осећају како је лако доћи до привремених успеха, али много теже сазнати смисао живота. Они траже некога да им помогне да размисле о овим проблемима, и ове локална парохија обавља своју функцију харитативног служења на тај начин што даје свога свештеника за саветника свима онима којима је потребан. Свештенику долазе разни људи који желе да разговарају о проблемима који их муче. Наравно, од свештеника се очекује да одржава редован контакт са члановима своје парохије и да са њима разговара о њиховим посебним потребама и проблемима живота; али често и друга лица из те локалне заједнице која иначе не иду у цркву уздају се у свештеника као у човека који осећа са њима да ће да их саслуша, због тога и они одлазе код њега кад год имају неки проблем који нису у могућности сами да реше. Да би се свештеник, опет, одговарајуће припремио за оног који уме да саслуша и да буде онда саветник, он добија и посебно образовање у том погледу као део његовог богословског образовања. Пружајући му ову врсту образовања Црква припрема свештеника за службу у разним месним заједницама где ће обављати своју харитативну службу кроз оне облике који су најповољнији да би се задовољиле потребе модерног човека. Парохијски одбори са своје стране, охрабрујући свога свештеника у његовом саветодавном раду, дају и свој вредан прилог харитативној служби Цркве у задовољавању потреба чланова парохија.

II

Поред ових основних харитативних делатности које пружа човек човеку, а које се одвијају у једној парохији, постоје наравно и друге друштвене потребе које треба задовољити али које су или сувише велике, или много коштају,

или су таквог обима, да их не може задовољити рад једне парохије. То су потребе једне веће територије или су то већи друштвени проблеми због чега се цркве морају организовати на једном ширем регионалном или националном нивоу.

Због тога су америчке цркве оснивале током година у свим деловима земље установе као што су: домове за сирочад, домове за остареле, болнице, домове за душевно болесне, за физички неразвијене итд. У раној историји америчког друштва ове установе су одиграле посебно велику улогу; у ствари пре него што су државна тела била довољно јака да граде болнице, домове за децу, универзитете, цркве у Америци су почеле и издржавале ове установе, на пример, најпознатији универзитети у Америци — Харвард, Јеил, Принцетон, итд. дело су протестанских цркава. Наравно, ситуација се променила. Државне установе сада могу да издржавају, подижу, много више школа, болница и других сличних установа, него цркве. Али у току времена, ове добротворне установе које су цркве подигле промениле су свој начин активности да би испуниле једну другу али исто тако виталну улогу у друштву поред државних институција. Црквени домови и болнице, слободније и прилагодљивије од државних, у могућности су да изводе више експерименталне програме, тако зване „пробне-авангардне пројекте“ са новим идејама и методама. Ове установе организоване од црквама у могућности су да успоставе веома висок стандард рада који подстиче сличне државне установе, на бољи начин, да врше своје службе. Са овим новим схватањем своје службе и улоге предпоставља се да ће црквене болнице, универзитети, домови за децу, старце, наставити за увек да обављају посебно вредну врсту харитативне службе за добробит лица у невољи у нашем друштву.

Друго подручје где се осећају посебне потребе у америчком друштву, где су цркве такође извршиле пионирски рад кроз проналажење нових облика харитативне службе јесу занемарени и заостали квартави наших великих градова. Познати су вам проблеми америчких градова: велике групе људи живе у пренасељеним квартовима, са малим платама и школама лошег квалитета, тако да се деца ових четврти не могу надати да ће заузети веће положаје у друштву. Све ово даље компликује раздор између разних националних група, а нарочито сукоб између обојених и белих, што у последње време прелази у отворене сукобе. Становници ових четврти почели су се тако осећати туђим. Цркве су почеле пре неколико година да врше своју службу у тим занемареним четвртима оснивајући центре преко којих се изводи програм рада, у који се укључује и васпитни програм, да би се потпомогли становници ових занемарених делова града да савладају своје недостатке у друштву као целини. У то се укључују и рекреативни програми кроз које се припремају становници ових делова града за боље коришћење свога слободног времена; а планирају се донекле и богослужења и верска настава која је специјално прилагођена нивоу схватања становника ових делова града. У неким случајевима ови црквени центри месних заједница постају моћне силе за стабилизовање тих градских четврти и за уливање поноса и наде у лица која су изгубила наду да постигну нешто више у животу.

У овом духу цркве су покушавале и настављају у томе да целисходном употребом расположивих средстава реше најхитније нерешене проблеме америчког друштва, а тиме да пруже харитативну службу лицима која су у врло незавидном положају. Јасно је из данашње ситуације да ми нисмо у црквама учинили довољно, и да америчко друштво у целини није учинило довољно да реши ову ситуацију у његовим урбанизованим подручјима. Данас напетости и непријатељства постају озбиљнија и бржа од проналажења решења помирења. Нема сумње да неуспех, бар делимичан, за ово можемо рећи да има извор у недовољној активности у неким црквама које нису биле довољно снажне, због те наше одговорности, да се удруже у борби тражења решења овим проблемима. На овом подручју остаје и даље сталан рад као врло хитна потреба, и, надамо се, за велики број цркава биће то питање коме треба дати предност, као неки канал показивања њихове харитативне делатности пред потребама друштва.

Група делатности, које су започеле америчке цркве последњих година познате као „специјализовано душебрижништво“ јесте један од најновијих програма њиховог рада. Ове делатности се одвијају на експерименталној основи да би се удовољило потребама специјализованих професионалних група. Ове делатности се не сматрају ни свеобухватним нити пак сталним, већ су покушај да се осети присуство Цркве и њено учешће у животу неких посебних група којима би цркве иначе остале стране. Наравно, било је и у прошлости неке врсте оваквог служења. Споменимо, на пример, рад капелана на универзи-

гетима, у болницама, затворима, итд., где је свештеник обично са посебним образовањем за службу саветодавца, помогао лицима у решавању њихових личних проблема и донекле организовао програм рада групних активности као и богослужења. Али сада, поред свега овога, ова новија врста експерименталног душебрижничтва обухвата и такве групе као, на пример, удружење уметника, глумаца, и других. Свештеника шаље Црква да живи са уметницима, шаље га међу оне који не сматрају да су традиционалне форме богослужења или верског црквеног васпитања нешто од вредности. Његов је задатак да води разговоре са члановима ових удружења, да сазна њихове погледе и проблеме, и да ни било који индиректан начин помогне им да упознају смисао живота у границама ближним хришћанском схватању. Да би се овај рад обавио обично нису потребне традиционалне црквене зграде и богослужења; уместо њих најприкладније место где се развија дијалог између свештеника и чланова оваквог удружења јесте нека врста кафана за чај и кафу коју су такође поједине црквене организације основале, а које сада постоје у многим америчким градовима. У овој слободној и некој врсти неслужбене атмосфере свештеник покушава успоставити личну везу са лицима која су се отуђила од традиционалне Цркве и да преко овог односа покуша да изрази оно стално Божије старање за човека и његов напредак. Каткад ови кафеи постају нешто више од места личног сусрета и дијалога свештеника и заједнице, јер у њима хришћани и из других цркава у граду организују активности које се везују за кафеу; ова места постају у њиховом граду место састанцима посебних група уметника, певача, битника, итд. с једне стране и Цркве у целини с друге. Тако Црква тражи да буде непрекидно преко оваквих експерименталних облика сталан фактор харитативне службе у име њеног Господа тамо где год постоје потребе међу људима. Међу онима који највише осећају усамљеност, очајање, или неодлучност, она тражи начин да буде присутна и да на све начине тачно представља Божије старање за све људе.

III

Говорили смо према томе прво о облицима харитативне делатности месне парохије, а онда о облицима харитативне делатности националних цркава у народу као целини. Постоји и трећа врста харитативне делатности које обављају поједине цркве — то је служба и помоћ које оне пружају свету у невољи ван њихове земље. У том смислу све америчке цркве имају своја одељења за светску службу, која настоје да изразе харитативни рад цркава у овој широј сфери.

Имали смо прилику да прошлог децембра овде у Београду осетимо директно сву важност ове светске службе цркава, када је Одељење Светског Савета Цркава за „Међу-црквену помоћ и службу избеглицама“ одржало овде своју консултацију да испита и координира питање такве помоћи са посебним односом према потребама у Европи. Хришћани, на овој Консултацији могли смо се са тим упознати изражавају своју харитативну делатност народима ван своје земље прво преко програма цркава у другим земљама, ту помоћ називамо „међу-црквена помоћ“ а онда преко програма помоћи друштвеним потребама других народа као целине, а што није обавезно да ти програми буду везани за црквена тела у земљама које ту помоћ примају; то је помоћ коју називамо „службом свету“.

Ова одељења „светске службе“ у разним цркавама, која изводе програм помоћи другим земљама, раде сасвим независно од тела хришћанске харитативне службе, која удовољавају потребама људи у својој земљи. Међутим, многе од ових делатности које обављају цркве помажући друге земље исте су као и оне делатности које смо претходно навели да обављају америчке цркве служећи потребама људи у својој земљи. Цркве показују своје старање за харитативно служење свету тиме што шаљу храну, одело, лекове итд. у подручја која су се нашла у посебним невољама.

Када дође до природних несрећа било где у свету, као што је био и земљотрес у нашој земљи 30 новембра у западном делу Македоније, црквена тела светске службе шаљу новац да би помогле тим подручјима да се што пре опораве. И овде цркве постоје да пруже харитативну делатност служењем потребама људи; када то чине, тачно и представљају природу Бога у његовом старању за напредак свих људи.

IV

Говорили смо до сада о харитативној служби у ужем смислу те речи — то јест о потребама да се удовоље физичке и психолошке потребе, што није

директно везано за задатак саме црквене мисије, а која се састоји о задовољавању оних најдубљих људских духовних потреба. Приметили смо на почетку овог излагања да је циљ Христове помоћи разним физичким потребама људи био у томе да се људи доведу у бољи положај да би могли јаче да сагледају своје духовне потребе. Према томе и црквена служба људским физичким потребама управљена је, на крају крајева, на то да води сваког појединца да разуме боље духовне потребе, да размотри свој лични однос са Богом.

Пре но што завршимо овај преглед треба бар нешто да кажемо о делатностима у оном ширем и можда традиционалнијем смислу харитативне делатности Цркве, управо о служби која посебно доприноси мисионарству, задовољавању људских духовних потреба, а што људе води дубљем схватању хришћанске вере.

Не можемо рећи све што треба о овом ширем схватању харитативног рада, јер би морали у том случају да кажемо све о раду Цркве. Ту би морали право да говоримо о хришћанском образовању, које је неопходно за спремање сваког човека, док се развија од детета до зрелог човека, за непрекидно продубљивање свог разумевања шта хришћанска вера значи, преко чега тек може да прими користи од свих врста активности Цркве којој припада. У већини америчких цркава верска настава се предаје по разредима, раздељени према добу старости, од најмлађих до одраслих. То се врши једном недељно, обично недељом, пре или после богослужења. Ове разреде воде учитељи, лаици, који су чланови парохије, а који су специјално образовани за овај посао. Користе уџбенике написане према најсавршенијој техници образовања. Уџбенике припрема врховно тело цркве. Од предмета се изучавају Библија, историја цркве, хришћанска наука, практични проблеми хришћанске етике итд.

У многим црквама, поред овога, од омладине се захтева да годину дана, негде око 14 године старости похађа у току једне године, један посебан курс, којим руководи свештеник, а на којем се обучавају о хришћанској доктрини и о смислу шта то значи бити члан Цркве.

Поред ових стриктно васпитне делатности црква постоје такође и разни други програми, преко којих се Црква посебно обраћа омладини. Већина парохија има своје омладинске организације које редовно одржавају своје састанке ради дискусија које воде сами омладинци. Ту се дискутује о суштинским проблемима њиховог живота у светлости хришћанског учења. Поред месних парохијских, постоје и регионалне и националне црквене омладинске организације, у којима омладина из разних парохија има прилику да измени мисли и да заједнички учествује у извићању спремљеног програма. Нарочито је популарна једна таква веома типична омладинска делатност — летњи кампови. Њихов рад надзиравају цркве. У ове кампове се окупља омладина из разних парохија, из разних градова. У њима проводе недељу две дана. Тада проучавају разна питања, дискутују и одмарају се. Оваквој врсти делатности, преко које се омладина може привући Цркви, водећи рачуна о посебном интересовањима омладине, поклања се велика пажња и она заузима важно место у животу америчких цркава.

Црква користи све ове канале који стоје на расположењу у циљу харитативног служења потребама сваког човека према његовој ситуацији. Старањем за добро сваког појединог човека Црква настоји да открије у њеном сопственом животу природу Бога, а на тај начин да пружи сваком човеку највећу прилику да општи са Богом у црквеном животу.

Овим завршавамо преглед харитативне делатности црква у Америци. Чињеница да несавршенства и проблеми даље узнемиравају људско друштво показује да Црква има још много посла на подручју служења. У Цркви се није увек било довољно ефикасно у задатку тумачења природе Бога, у њеном служењу друштву; у том смислу нисмо увек били верни њеном позиву, нисмо увек поступили тачно према датом тренутку. Снага Цркве да служи добру човека, у духу Божијем којем се молимо, заиста зависи делимично од наше оданости, као њених чланова, у служењу својим ближњим како нас у томе води Дух Свети. Задатак Цркве у харитативном служењу јесте задатак свих верних хришћана који треба појединачно и заједнички да изразе оно исто старање за људске највеће потребе које је сам Бог изразио према свима нама.*

*) Предавање одржано на „Српском православном народном универзитету“, у Патријаршији, у Београду 18. марта 1968. Г. Кенет Зибел је стални представник Америчких протестанских цркава у Југославији.